

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ БАЛАНСУ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджується методика складання балансу ліквідності. Обґрунтовується необхідність та методика складання «модифікованого балансу» ліквідності.

Исследована методика формування балансу ликвидности. Обоснованы необходимость и методика формирования «модифицированного баланса» ликвидности.

Investigational method of forming of balance of liquidity. Grounded necessity and method of the modified balance of liquidity.

Ключові слова: аналіз ліквідності підприємства, активи, зобов'язання, «модифікований баланс» ліквідності.

Виважені науково-обґрунтовані управлінські рішення приймаються на основі інформації, джерелом якої є результати аналізу господарської діяльності підприємства. Корисність цих результатів забезпечується ефективною методикою проведення аналізу.

Методика аналізу ліквідності підприємства включає складання балансу ліквідності і розрахунок показників ліквідності. Як елемент аналізу ліквідності підприємства, методика аналізу балансу ліквідності наводиться у 60% (у 26 з 43) досліджених наукових джерел, які містять інформацію про аналіз ліквідності підприємства, що підтверджує важливість даного дослідження.

При наявності інформації про міру ліквідності підприємства існує можливість проведення її діагностики та прогнозування майбутніх альтернативних варіантів зміни.

Серед науковців, що розглядали у своїх працях методику складання балансу ліквідності підприємства, зазначимо А.В.Бальжинова, В.Р.Банка, В.І.Бариленка, М.Д.Білик, Ф.Ф.Бутинця, Л.С.Васильєву, А.І.Вергуна, В.М.Вовк, Л.Т.Гіляровську, Л.В.Донцову, В.М.Івахненко, А.Ф.Іонову, Т.М.Ковальчук, Р.О.Костирка, Д.В.Лисенка, Б.М.Литвина, Г.М.Лиференко, М.П.Любушина, В.О.Мец, Т.С.Новашину, С.М.Пястолова, Г.В.Савицьку, В.М.Серединську, І.В.Тация, І.М.Чуєва, А.Д.Шеремета, О.О.Шеремета. Вчені наводять методику складання та аналізу балансу ліквідності підприємства.

Високо оцінивши результати досліджень науковців у сфері аналізу балансу ліквідності, необхідно зазначити, що на даний момент у науковій літературі існують різні підходи до формування складу груп активів і зобов'язань. Існуюча методика складання і аналізу балансу ліквідності дозволяє виявити тільки абсолютно ліквідні підприємства, а решта підприємств, з меншою мірою ліквідності, не підлягають градації на більш чи менш ліквідні, в той час коли саме вони потребують дієвих заходів щодо збільшення ліквідності та покращення фінансового стану.

Все це зумовлює труднощі при дослідженні міри ліквідності підприємства і проведенні фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання.

Цілями статті є: на базі зарубіжної та вітчизняної наукової літератури дослідити методику складання балансу ліквідності підприємства; провести її

критичний аналіз та довести доцільність використання методики складання «модифікованого балансу» ліквідності при проведенні аналізу ліквідності підприємства.

Дослідження проводилось з врахуванням наступного:

- по-перше, аналіз балансу ліквідності – це елемент загальної методики аналізу ліквідності підприємства, тобто його проведення не виключає використання інших інструментів;

- по-друге, підприємство розглядається з точки зору безперервної діяльності із збереженням нормального ходу господарської діяльності. Тобто, при визначенні ліквідності активів вони розглядаються не як товар, а як елемент сільськогосподарського (технологічного) процесу.

Складання балансу ліквідності підприємства передбачає групування активів за мірою ліквідності та пасивів за терміновістю погашення і співставлення величини відповідних груп активів та джерел їх утворення.

У науковій літературі наводяться різні формулювання складу груп активів та зобов'язань.

При класифікації активів за ступенем їх ліквідності підтримуємо думки Т.М. Ковальчук і А.І. Вергуна [1] про необхідність використання принципів «оптимістичного» і «песимістичного» сценаріїв одночасно, а саме: стосовно внутрішніх факторів, що зумовлюють ліквідність активів, використовувати «оптимістичний» підхід, тобто припускати, що вони діятимуть максимально позитивно. Що стосується зовнішніх факторів, то до них варто використовувати «песимістичний» підхід, тобто вважати, що зовнішні фактори діятимуть максимально негативно на ліквідність активів. Це забезпечить розробку низки варіантів рішень, які відповідатимуть зміні зовнішнього середовища, і допоможе попередити ризик зниження ліквідності.

Водночас при класифікації активів сільськогосподарського підприємства необхідно враховувати унікальні особливості сільського господарства. Дані особливості зумовлені природними процесами, які є основою та визначальним фактором процесу сільськогосподарського виробництва.

Серед особливостей сільського господарства, що зумовлюють найбільший вплив на ліквідність активів підприємства, вважаємо за доцільне зауважити:

- невизначеність середовища функціонування (сезонна зміна цін на паливно-мастильні матеріали, добрива, пестициди, посівний матеріал);

- сезонність використання ресурсів і отримання доходу від реалізації врожаю;

- висока ризиковість втрат посівів (незавершеного виробництва) внаслідок погодних умов (вимерзання, вимокання, градобій, посуха), шкідників та хвороб сільськогосподарських культур, тобто ризик втрати майна на стадії незавершеного виробництва;

- недосконалий механізм ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, що є причиною недоотримання норми прибутку;

- сезонна зміна цін на продукцію;

- труднощі зберігання зібраного врожаю через брак складських приміщень,

елеваторів та забезпечення оптимальних умов зберігання сільськогосподарської продукції;

- необхідність реалізації сільськогосподарської продукції протягом року. Для овочевих культур це визначається терміном зберігання, а для зернових і бобових – труднощами при забезпеченні оптимальних умов зберігання та нагромадженні продукції від урожаю до урожаю.

Виходячи з вищевказаного, вважаємо за доцільне до групи абсолютно ліквідних активів (A1) включати тільки грошові кошти і їх еквіваленти, тому що лише дані активи володіють готовністю бути засобом платежу в будь-який момент часу.

Група швидколіквідних активів (A2) повинна включати короткострокові фінансові інвестиції і поточну дебіторську заборгованість, тобто дебіторську заборгованість, платежі по якій очікуються протягом року після звітної дати. Ліквідність дебіторської заборгованості залежить від платоспроможності покупців, їх фінансового стану, інкасаційної політики підприємства, умов договорів.

До групи повільноліквідних активів (A3) варто відносити матеріальні оборотні активи. Їх ліквідність залежить від пори року, від технології вирощування сільськогосподарських культур, кон'юнктури ринку, природних умов. Саме дана група активів характеризується найбільшим ризиком втрати ліквідності внаслідок:

- ризику псування запасів шкідниками та внаслідок недотримання умов зберігання (усушка, гниль, пліснява, тухлість, втрата відсотку схожості тощо);
- ризику втрати незавершеного виробництва (втрата посівів, урожаю);
- ризику зменшення кількісних та якісних показників готової продукції (усушка, гниль, пліснява);
- ризику падіння (низької) ціни реалізації.

Група важколіквідних активів (A4) – це активи тривалого використання за їх першопочатковим призначенням, тобто необоротні активи. Їх вартість переноситься частинами на собівартість продукції чи списується на витрати звітного періоду у вигляді амортизаційних відрахувань.

Що стосується груп зобов'язань, сформованих за мірою терміновості погашення, то:

- найбільш термінові зобов'язання (П1) включають кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги і поточні зобов'язання за розрахунками;
- середньострокові зобов'язання (П2) – короткострокові кредити і позики, інші позики, що підлягають погашенню протягом 12 місяців від звітної дати;
- довгострокові зобов'язання (П3) – довгострокові зобов'язання;
- постійні зобов'язання (П4) – зобов'язання перед власниками з формування власного капіталу та забезпечення наступних витрат і платежів.

Баланс підприємства вважають абсолютно ліквідним, якщо:

$$A1 \geq P1; A2 \geq P2; A3 \geq P3; A4 \leq P4$$

[2, с.103; 3, с.75; 4, с.37; 5, с.281; 6, с.240; 7, с.95; 8, с.380; 9, с.127; 10,

с.252; 11, с.95; 12, с.129; 13, с.72; 14, с.146; 15, с.53; 16, с.328; 17, с.607; 18, с.259; 19, с.311-312; 20, с.322-323; 21, с.103].

При цьому, якщо виконуються перші три обов'язкові умови ліквідності $A1 \geq A1$, $A2 \geq P2$; $A3 \geq P3$, тобто поточні активи перевищують зовнішні зобов'язання підприємства, то виконується і остання нерівність $A4 \leq P4$, яка має балансуєчий характер та підтверджує наявність у суб'єкта господарювання власних оборотних коштів і означає дотримання мінімальної умови фінансової стійкості [3, с.75; 5, с.281; 7, с.100; 8, с.380; 9, с.127; 13, с.73; 14, с.146; 19, с.311-312; 20, с.322-323; 21, с.103].

Таблиця 1

Розподіл сукупності сільськогосподарських підприємств Чернівецької області за мірою ліквідності 2007-2011 рр.

Показник, шт..	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Абсолютно ліквідні підприємства	0	1	1	4	3
Всього досліджено	30	30	30	30	30

Використовуючи на практиці вище вказану методику та дослідивши 30 підприємств сільського господарства Чернівецької області за 2007-2011 рр., виявлено наступне (табл. 1):

- у 2007 році жодне з підприємств не було абсолютно ліквідним;
- у 2008 році абсолютно ліквідним було тільки одне підприємство (АП ТОВ «Кам'яна»);
- у 2009 році – одне (АПОП «Несвоя»);
- у 2010 році – чотири (ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард», АП ТОВ «Кам'яна», ТОВ «Василівське», ТОВ «Дністрові роси»);
- у 2011 році – три (АП ТОВ «Кам'яна», ТОВ «Зелена нива», ТОВ «Світанок»).

Оскільки основна маса досліджуваної вибірки підприємств опинилася за межею абсолютної ліквідності, виникла потреба в їх поділі на більш і менш ліквідні підприємства.

В існуючій методиці аналізу ліквідності балансу вказується, що якщо будь-яка з нерівностей має знак, протилежний зафіксованому в оптимальному варіанті, ліквідність балансу більшою або меншою мірою буде відрізнятися від абсолютної [3, с.75; 8, с.380; 20, с.322-323; 7, с.100; 5, с.281; 6, с.240], тобто немає чітких рекомендацій щодо критеріїв віднесення до «більшої» чи «меншої» ліквідності; не конкретизується, невиконання якої з нерівностей вказуватиме на більшу чи меншу ліквідність: першої, другої, третьої чи четвертої; а на ступінь ліквідності підприємства таки впливає як структура активів за мірою ліквідності, так і пасивів за мірою терміновості погашення.

Для розв'язання цієї проблеми виникла ідея складання «модифікованого балансу» ліквідності, що ґрунтується на наступних твердженнях:

1. При оцінці ліквідності балансу надлишок більш ліквідних активів може компенсувати нестачу по менш ліквідних активах, тобто у випадку, коли платіжний надлишок по першій нерівності, перекриє дефіцит по другій (другій і

третій) нерівностях підприємство також буде абсолютно ліквідним.

2. Зіставлення величини абсолютно ліквідних активів з найбільш терміновими зобов'язаннями характеризує платоспроможність підприємства (моментну ліквідність).

3. Зіставлення абсолютно і швидколіквідних активів з найбільш терміновими і середньостроковими зобов'язаннями дає змогу оцінити поточну ліквідність. Поточна ліквідність свідчить про достатність відповідних активів для покриття величини поточних зобов'язань, адже найбільш термінові і середньострокові зобов'язання – це і є короткострокові (поточні) зобов'язання.

4. Співставлення величини абсолютно, швидко- і повільноліквідних активів з величиною найбільш термінових, середньо- і довгострокових зобов'язань відображає перспективну ліквідність підприємства, тобто достатність відповідних активів для покриття величини зовнішніх (коротко- і довгострокових) зобов'язань.

Отже, модифікований баланс ліквідності відображає наступна система нерівностей:

$$A1 \geq P1;$$

$$A1 + A2 \geq P1 + P2;$$

$$A1 + A2 + A3 \geq P1 + P2 + P3.$$

Перша нерівність свідчить про платоспроможність, друга – про поточну ліквідність, третя – про перспективну ліквідність, а всі три разом – про абсолютну ліквідність (табл. 2).

Таблиця 2

*Результати апробації методики модифікованого балансу ліквідності на базі сільськогосподарських підприємств Чернівецької області за 2007-2011 роки**

	Назва підприємства	Роки				
		2007	2008	2009	2010	2011
1	2	3	4	5	6	7
1	СТОВ «Україна»	***	***	***	***	***
2	ДП «Рокитне» СТОВ «Авангард»	** ***	***	***	* ** ***	** ** ***
3	ТОВ АГРОФІРМА «Коболчинська»		** ***	** ***	** ***	** ***
4	ТОВ АГРОФІРМА «Новоселицька»					
5	АП ТОВ «Кам'яна»	***	* ** ***	***	* ** ***	* ** ***
6	АТ ТОВ «Буковина»	***	***			
7	ТОВ «Бабинське»	***	***		***	***
8	ТОВ «Василівське»	***	***	***	* ** ***	* ** ***
9	ТОВ АГРОФІРМА «Вілія»	***	***	** ***	** ***	** ***
10	АФ «Гвіздівці»	** ***	***	***	***	** ***
11	ТОВ «Дністер»	***				
12	ТОВ «Дністрові роси»	***	***	***	* ** ***	* ** ***

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
13	ТОВ «Зелена нива»	***	***	***	***	* ** ***
14	ТОВ «Зеленецьке»					***
15	ТОВ «Злагода»					
16	СГ ТОВ «Заставнівська інкубаторно-птахівнича станція»					
17	СВК «Мамалига»	***	***		***	***
18	ТОВ «Мир-1»	***				
19	АПОП «Несвоя»	***		* ** ***		
20	ТОВ АГРОФІРМА «Оршівська»	***	***	** ***	***	** ***
21	ТОВ «Продпостач»					
22	СТОВ «Світанок»	***	***	***		* ** ***
23	СГ ТОВ «Зоря»	***	***			
24	ПП «Слава»	***	***	** ***	** ***	** ***
25	СТОВ «Перемога»	***	***	***	***	***
26	СТОВ «Тарасовецька птахофабрика»					
27	ТОВ «Дністрівське»	***	***	***	***	** ***
28	ТОВ «Лан»					
29	ТОВ «Товтри»	** ***	** ***	***	***	
30	ТОВ «Україна»	***	***	** ***	***	***

*Примітка.

* – виконання першої нерівності (платоспроможне підприємство);

** – виконання другої нерівності (підприємство володіє поточною ліквідністю);

*** – виконання третьої нерівності (підприємство володіє перспективною ліквідністю).

Таблиця 3

Розподіл сукупності сільськогосподарських підприємств Чернівецької області за мірою ліквідності (згідно з методикою складання «модифікованого балансу» ліквідності) 2007-2011 рр.

Показник, шт.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Абсолютно ліквідні підприємства	0	1	1	4	3
Платоспроможні підприємства	0	1	1	4	3
Підприємства з поточною ліквідністю	3	2	5	7	9
Підприємства з перспективною ліквідністю	22	20	17	17	18
Неліквідні підприємства	8	10	13	13	12

Як бачимо з табл. 3, за досліджуваний період:

- абсолютно ліквідними були: у 2007 р. жодне з підприємств не було абсолютно ліквідним, у 2008-2009 роках – одне підприємство; у 2010 р. – чотири; у 2011 р. – три (аналогічно як і за попередньою методикою);

- платоспроможними були: у 2008-2009 рр.. – по одному підприємству; у 2010 р. – чотири; у 2011 р. – три;

- поточною ліквідністю характеризувалися: у 2007 році – три підприємства; у 2008 – два, у 2009 – п'ять; у 2010 – сім; у 2011 році – дев'ять;

- перспективна ліквідність була властива: у 2007 році – двадцяти двом підприємствам; у 2008 – двадцятьом; у 2009-2010 рр.. – сімнадцятьом; у

2011 році – вісімнадцятьом;

- неліквідними були: у 2007 році – вісім підприємств; у 2008 – десять, у 2009-2010 рр.. – по тринадцять; у 2011 році – дванадцять.

Отже, дана система нерівностей не заперечує попередньої (як свідчать результати про абсолютну ліквідність), а тільки її доповнює розподілом групи «більш чи менш ліквідних підприємств» на: платоспроможні підприємства, підприємства з поточною ліквідністю, підприємства з перспективною ліквідністю та неліквідні підприємства. Інформація про приналежність підприємства до однієї із вказаних груп буде корисною як для внутрішніх, так і зовнішніх суб'єктів аналізу ліквідності чи фінансового стану.

Оскільки відповідність міри ліквідності активів і термінів погашення зобов'язань в пасиві намічено орієнтовно, існує певна міра умовності щодо результатів аналізу ліквідності за системою нерівностей. Більш інформативним є аналіз за допомогою системи показників ліквідності, особливості формування якої становлять перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Т.М., Вергун А.І. Фінансовий аналіз у системі управління реальними інвестиціями: монографія / Т.М.Ковальчук, А.І.Вергун. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 246 с.
2. Бальжинов А.В., Михеева Е.В. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учебное пособие. – Улан-Удэ, 2003. – с. 119.
3. Банк В. Р., Банк С. В., Тараскина Л. В. Финансовый анализ: учеб. пособие. - М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 344 с.
4. Анализ хозяйственной деятельности: учеб. Пособие / [Бариленко В.И. и др.]; под ред. В.И. Бариленко. — М.: Издательство «Омега-Л», 2009. – 414 с.
5. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
6. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз. – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
7. Донцова Л.В., Никифорова Н.А. Анализ финансовой отчетности: Учебное пособие. – 2-е изд. – М. : Издательство «Дело и Сервис», 2004. – 336 с.
8. Ионова А.Ф., Селезнева Н.Н. Финансовый анализ: Учеб. - М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 624 с.
9. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.
10. Комплексный экономической анализ хозяйственной деятельности: Учебник для вузов / Лисенко Д.В. – М: ИНФРА-М, 2008. – 320 с.
11. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – К. : «Хай_Тек Прес», 2008. – 336 с.
12. Лиференко Г.Н. Финансовый анализ предприятия: Учебное пособие / Г.Н. Лиференко. – М : Издательство «Экзамен», 2005. – 160 с. (Серия «Учебное пособие для вузов»).
13. Любушин Н.П., Лещева В.Б., Дьякова В.Г. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия : Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. Н.П. Любушина. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 471 с.
14. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. – К.: Вища шк., 2003. – 278с.
15. Финансовый анализ /Под ред. Т.С. Новашинной. – М. : Московская финансово-промышленная академия, 2005.
16. Пястолов С.М. Экономический анализ деятельности предприятий [Текст] : учеб. пособие для вузов / С.М.Пястолов. – М.: Академический Проект, 2002. – 572 с.
17. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : Навч. посібник. – К.: Знання, 2004. – 654 с.
18. Житна І.П., Тацій І.В., Житний П.Є. Економічний аналіз : Навч. посібник для самост. вивч. дисц. – Л. : СНУ ім. В.Даля, 2005.
19. Чуев И.Н., Чуева Л.Н. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: Учебник для вузов. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2006. – 368 с.

20. Шеремет А.Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 415с (Высшее образование).
21. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз. – К., 2005. – 196 с.
22. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К. : КНЕУ, 2000. – 263 с.
23. Васильева Л.С. Финансовый анализ: Учебник / Л.С. Васильева, М.В. Петровская. – М. : КНОРУС, 2006. – 544 с.
24. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учеб. / Л.Т. Гиляровская [и др.]. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 360 с.
25. Серединська В.М., Загородна О.С., Білоус Р.В., Федорович Р.В. Економічний аналіз. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2007. – 416 с.

УДК 657.1.012.1

В.П.Фурса,

Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»,
м. Черкаси

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ:

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗБЛИЖЕННЯ НП(С)БО ТА МСФЗ

У статті проаналізовано основні зміни системи фінансової звітності відповідно з введенням в дію НП(С)БО 1 – Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», розглянуто переваги і шляхи вдосконалення складання фінансової звітності.

В статье проанализированы основные изменения системы финансовой отчетности в соответствии с введением в действия НП(С)БУ 1 – Национального положения (стандарта) бухгалтерского учета 1 «Общие требования к финансовой отчетности», рассмотрены преимущества и пути совершенствования составления финансовой отчетности.

It focuses on the major changes of the financial reporting system in accordance C innovations in the actions of NP(s)BU 1 – National regulations (standards) of accounting 1 «General requirements to the financial statements, approved» by order of the Ministry of Finance of Ukraine from 07.02.2013 g. N 73; discusses the advantages and ways to improve financial reporting.

Ключові слова: фінансова звітність, НП (С) БО, МСФЗ, Концептуальна основа фінансової звітності.

Нормативно-правова база організації бухгалтерського обліку постійно вдосконалюється відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. У зв'язку з цим, Наказом Мінфіну від 07.02.13 р. №73 затверджено Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». З моменту набуття чинності НП(С)БО 1 припинив свою дію наказ Мінфіну від 31.03.99 р. №87, яким були затверджені П(С)БО 1-5.

На українських підприємствах положення МСФЗ запроваджуються для полегшення виходу на міжнародний ринок. У відповідь очікується приток іноземних інвестицій в економіку країни. Прозорість і відкритість фінансової звітності за МСФЗ показує реальний стан справ у компанії, дає уявлення про її інвестиційну привабливість.

Дослідженню проблем запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності присвячені роботи таких вітчизняних вчених, як Ф. Бутинець, С. Голов, А. Суворов, Г. Кірейцева, Н. Малюга, Т. Картузова, М. Грінчук та інші.

Сьогодні існують проблеми інтеграції українських компаній на світовий ринок, одна з яких полягає в недоступності інформації, що розкривається у фінансовій звітності суб'єктів господарювання для іноземних партнерів.